

Perheväkivaltaan puuttuminen osaksi sosiaali- ja terveystalvaeluuta

STM:n toimintaohjelmalla parannetaan ammattihenkilöstön valmiuksia tunnistaa ja kohdata perheväkivallan uhreja ja tekijöitä sekä toimia yhteistyössä perheväkivaltilanteissa.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyohjelma on osa sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalialan kehittämishanketta. Ohjelma toteutetaan vuosina 2004–07.

”Julkisessa palvelujärjestelmässä on puutteita sekä väkivallan uhrien että tekijöiden näkökulmasta. Palvelujen saatavuudessa on alueellisia eroja. Erityispuvelut ovat keskittyneet lähinnä suurimpiin kaupunkeihin. Ohjelmassa parannetaan palveluverkosta koko maan laajuisesti sekä kehitetään sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön osaamista”, ohjelman vastuuhenkilönä toimiva ylitarkastaja **Sari Karhinen** STM:stä sanoo.

Tähän asti järjestöillä ja muilla palveluntuottajilla on ollut keskeinen rooli palvelujen tarjoajina. Jatkossa väkivallan uhrien ja tekijöiden tulisi saada palveluja ja tukea myös julkisen sektorin järjestämänä. Järjestöjen ja yksityisten palvelujen tuottajien palveluja tarvitaan varmasti yhtä paljon kuin tähänkin asti ellei enemmänkin.

Erityisesti hankkeessa kehitetään kuntarajat ylittävää ja seudullista yhteistyötä, jotta palvelut voidaan turvata myös pienten ja syrjäisten kuntien asukkailla. Ohjelman voimavaroista suurin osa kanavoitaa seudullisen ja alueellisen työn kehittämiseen.

Toimintaohjelmassa painotetaan varhaista puuttumista perheväkivaltaan, väkivaltaa näkevien ja kokevien lasten ja nuorten auttamista sekä väkivallan käsittelyyn tarvittavaa ammatillista osaamista.

STM:ssä perustettiin viime vuonna ohjelmaa varten sisäinen työryhmä, ohjelmasta tehtiin esite ja lääninhallituksille lähetettiin hanke-ehdotuspyynnöt sekä pyyntö alueellisten työryhmien kokoamisesta. Lääninhallitusten alueelliset työryhmät ja koordinaattorit ovat aloittaneet työnsä loppuvuodesta 2004.

Läänien ohjelmat

STM on tehnyt lääninhallitusten kanssa hankesopimukset, joiden suunnitelmien pohjalta kehittämistyö läänien alueilla etenee. Jokainen lääni toteuttaa hanketta yksilöllisesti. Useimmissa lääneissä on hankerahoilla palkattu koordinaattori työtä varten. Kehittämistyön toimeenpanon ja koordinaattorin työn tueksi läänit ovat perustaneet työryhmän tai useampia työryhmiä, joissa on edustettuna eri hallinnonalat ja muita avaintoimijoita.

Läneissä työ on alkanut palvelujen nykytilan kartoituksella. Ihan tyhjistä ei lääneissä lähdetä, sillä monissa lääneissä työle saadaan pohjaa STM:n ja Stakesin vuosina 1998–2002 toteuttamasta nautiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyhankkeesta. Hankkeen aikana kaksitoista alueellista työryhmää kehitti alueellista ja paikallista työtä. Hankkeessa käynnistettiin kunnallisia pilottiprojekteja sekä tuotettiin koulutusta ja oppimateriaalia erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillaisten käyttöön.

Läänit esittivät omia suunnitelmiaan STM:n järjestämässä seminaarissa Helsingissä 15. maaliskuuta 2005.

Etelä-Suomen läänissä perheväkivallan ehkäisyä johtaa kehittämisyhmä, jonka ohella toimii kolme alueellista asiantuntijaverkostoa.

Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto on toiminut jo vuodesta 1998 lähtien. Sen tavoitteena on saada kuntiin moniammatilliset työryhmät ja kouluttaa ammattihenkilöstöä. Se kiinnittää huomiota erityisesti nautiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn.

Malmin mallin asiantuntijaverkosto vie eteenpäin Malmin sairaalan ja Malmin poliisin yhdessä kehittämää työmallia. Mallista enemmän sivuilla 14–15.

Turvallinen lapsuus -asiantuntijaverkoston toiminta perustuu Kymen alueen kuntien yhteistyössä kehittämään Turvakartta-ohjelmaan, johon sisältyy lasten turvakasvatusta päiväkodeissa. Nyt verkoston aikoo kehittää toimintamalleja lasten oireiluun ja turvattuuteen liittyvien riskien tunnistamiseen.

Läänin visio on, että Etelä-Suomen läänin kaikki kunnat ovat mukana ainakin yhdessä moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, joka ehkäisee lähisuhdeväkivaltaa ja järjestää väkivaltilanteisiin joutuneiden hoitopalveluja. Läänin projekti-koordinaattorina toimii **Virpi Dufva**.

Länsi-Suomen läänissä lääninhallitus on asettanut lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn Varsinais-Suomi–Satakunnan, Pirkanmaan, Etelä-Pohjanmaa–Pohjanmaa–Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen alueelliset kehittämisyhmät.

Niiden tehtävänä on suunnitella ja kehittää yhteistyössä paikallisten vastuutahojen kanssa seudullisia palveluketjuja väkivallan uhreille ja väkivallan tekijöille sekä alueellista koulutustarjontaa. Kehittämisyhmien sihteerinä toimii hankekoordinaattori **Tarja Pihlaja**.

Itä-Suomen lääni on tehnyt sopimuksen Psykologian TietoTaito Oy:n kanssa hankkeen alkukartoituksesta. 12 seutukunnalla järjestettiin tapaamiset perheväkivallan kanssa tekemisiin joutuville viranomaisille. Tapaamisissa muun muassa käsiteltiin ryhmissä fiktiivistä perheväkivaltatapausta. Huomattiin, että monessa kunnassa ei ole selkeää käsitystä siitä, miten omassa kunnassa toimittaisiin, jos tapaus olisi sattunut siellä.

Itä-Suomen läänissä on 60 kuntaa, näistä 40 on saatu mukaan hankkeeseen. Haasteena on saada loputkin 20 kuntaa mukaan. Tavoitteena on, että vuoteen 2007 mennessä jokaisen kunnan jokainen työntekijä tietää, miten kohdata perheväkivallan uhri ja tekijä ja miten ohjata heidät.

Läneissä tarvitaan kaikille puheeksiotokoulutusta ja yleistä koulutusta lastensuojelulaista sekä syventävää koulutusta lastensuojelutyöntekijöille.

Oulun lääninhallitus on asettanut hankkeelle kehittämisyhmän ja sen tueksi asiantuntijaverkostoja: palvelujen asiantuntijaverkosto ”Pompottelua vai palvelua”, lainsäädäntö ja rikosasioiden asiantuntijaverkosto ”Oikeus ja kohtuus”, koulutuksen- ja tutkimuksen asiantuntijaverkosto

”Oppi ja ikä kaikki” ja väkival-
lan ehkäisyn asiantuntijaver-
kosto aiemmin toteutetun läänin
väkivallan ehkäisytöiden jatku-
vuuden turvaamiseksi. Hankkeen
tehtävänä on nykyisen palvelurakenteen kriittinen
arviointi, väkivallan ehkäisy ja
varhainen puuttuminen. Ta-
voitteena on väkivallan uhrien
ja perheenjäsenten auttamista
ja tukemista koskevien perus-
ja erityispalvelujen suunnitelun
ja koordinoinnin käynnistäminen
yhteistyössä alueen kuntien,
sosiaali- ja terveystoimen, opetus-
toimen, alan järjestöjen, sairaan-
hoitopiirien, alueen koulutusorganisaatioiden,
tuomiokapitulien, poliisien ja syyt-
täjäviranomaisen kanssa. Alueellisen
hankkeen yhtenä merkittävä tehtävä
on myös kehittää väkivaltaan
puuttumiseen ja käsittelyyn tarvittavaa
ammattillista osaamista Oulun läänissä.
Läänin hankkeen koordinaattorina
toimii **Kaija Lepälä**.

Lapin läänissä on selvitetty palvelujen tilannetta kuntien sosiaali- ja terveydenhuoltoon, neuvoloihin ja poliisille lähetyllä kyselyllä. Vastaajista 44 prosenttia ilmoitti kohtaavansa päivittäin väkivaltaa kokeneita. Sosiaalitoimen vastaajista 10 prosentilla ja terveydenhuollon vastaajista 7 prosentilla oli hyvät valmiudet kohdata väkivallan uhreja. Vastaajista puolet ilmoitti, ettei heillä ole koulutusta kohdata väkivallan uhreja.

Puolessa Lapin kunnista ei ole päivystyspalvelua. Rovaniemellä on turvakoti ja sosiaalityöntekijä poliisilaitoksella. Länsi-Pohjan alueella toimii kriisikeskus Turvapoiju, jonka yhteydessä toimii kolmevuotinen perheväkivallan interventio-
projekti. Muulla Lapissa turvakotina käytetään tarvittaessa vanhainkotiä, terveyskeskusta tai hotelleja. Lapin palveluselvityksen tulosten perusteella tuodaan esille palveluissa olevia epäkohtia kunnittain ja pyritään kehittämään palvelurakenteita paremmaksi.

Merja Moilanen

Kunnille opas perheväkivallan ehkäisytöihin

Helena Ewalds (toim.): Kenelle lyönnit kuuluvat? Vem angår våldet? Sosiaali- ja terveysministeriö. Oppaita 2005:7. Opas on suomen- ja ruotsinkielinen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut oppaan kunnissa tehtävään pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytöihin. Oppaan nimi on ”Kenelle lyönnit kuuluvat?” Opas vastaa kysymykseen selkeästi: ne kuuluvat meille kaikille. Vastuu väkivallasta on väkivallan tekijällä, mutta väkivaltaan puuttuminen kuuluu kaikille ja erityisesti poliisille, julkisten palveluiden työntekijöille ja myös päättäjille.

Oppaassa esitellään Forssan seutukunnan, Porvoon kaupungin ja Vihdin kunnan perheväkivallan puuttumisen malleja, joita kehitettiin STM:n rahoittamissa hankkeissa.

Hankkeet poikkesivat hiukan toisistaan, mutta yhteinen kokemus oli, että väkivallan ehkäisytöissä pitää toimia samaan aikaan monella taholla. Tiedotuksella pitää tuoda pari- ja lähisuhdeväkivalta yleiseen tietoisuuteen kunnassa. Hankkeissa esimerkiksi sovittiin paikallisten lehtien kanssa perheväkivaltaa käsittelevistä kirjoituksista.

Puheeksi otto ei riitä

Tiedotus, seurat ja puheeksi otot rohkaisevat väkivallan uhreja ottamaan asian esille sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tällöin työntekijöiden pitää olla valmiit kohtamaan nämä asiakkaat. Tähän tarvitaan koulutusta ja työnohjausta. Työntekijöitä pitää kouluttaa myös huomaamaan väkivalta, vaikka asiakas ei itse ottaisiakaan sitä puheeksi.

Kun väkivalta otetaan puheeksi, pitää olla valmiuksia auttaa tai ohjata asiakas saamaan apua, ja apua pitää olla myös saatavilla. Oppaassa painotetaan, että ensisijainen tehtävä on pitää huolta uhrin turvallisuudesta. Mikään toimenpide ei saa vaarantaa uhrin turvallisuutta. Turvakoti-
paikkoja ei ole saatavilla kaikissa kunnissa. EU:n asiantuntijaryhmä on suositellut yhtä turvakoti-
paikkaa 10 000 asukasta kohden.

Akuuttivun jälkeen tarvitaan jatkotyötä: terapiaa ja vertaisryhmiä. Erityinen haaste on saada apua lyöjille. Porvoossa ja Vihdissä järjestettiin ryhmiä väkivallasta eroon haluaville miehille, mutta Forssassa työntekijöiden saaminen miesryhmien vetäjiksi ei ole vielä onnistunut.

Väkivallan ehkäisytyö ja väkivaltaan puuttuminen ei onnistu, elleivät kaikki siinä mukana olevat toimi hyvässä yhteistyössä. Jonkun olisi myös koordinoitava väkivallan järjestelyjä, esimerkiksi yhteistä koulutusta ja tiedotusta. Hankkeissa huomattiin, että sektoreiden ulkopuolinen hankerahoitus auttaa yhteisen koulutuksen, tiedotuksen ja muun yhteistyön sujumista.

Päättäjien on sitouduttava

Monitahoinen työ vaatii johdon ja päättäjien sitoutumista. Heidän pitää huolehtia siitä, että väkivallan ehkäisyyn, kohtamiseen ja siihen puuttumiseen on aikaa, rahaa ja ihmisiä. Päättäjiä auttaa ehkä tieto, että vaikka väkivallan ehkäisyyn ja puuttumiseen tarvitaan rahaa, siihen puuttumatta jättäminen tulee kalliiksi.

Hämeenlinnassa tehdyn selvityksen mukaan keskikokoisessa kaupungissa naiseen kohdistuvan väkivallan kustannukset ovat 1,2 miljoonaa euroa vuodessa. Niistä viidennes tulee terveydenhuollosta, puolet sosiaalitoimesta ja runsas neljännes oikeustoimesta. Tilastokeskuksen mukaan kaikesta väkivallasta aiheutuu koko maassa lähes 50 miljoonan markan kustannukset vuodessa.

Väkivaltaan puuttuminen tuo aikaa myöten säästöjä ja lieventää ihmisten hätää. Sosiaali- ja terveyspalveluiden henkilöstön työ helpottuu, kun heillä on selkeä käsitys siitä, miten väkivallatapahtumissa pitää toimia.

Merja Moilanen

Opas on internetissä osoitteessa: www.stm.fi ➔ Julkaisut